

Samenwerken aan ons water in Groningen en Drenthe

WATERKETEN

GRONINGEN NOORD-DRENTHE

2022

JAARVERSLAG

VOORWOORD

Met genoegen bied ik jullie het jaarverslag 2022 van onze waterketen aan. Het is weer een mooi document waar met veel plezier aan is gewerkt. Het geeft duidelijk weer waar onze waterketen voor staat en wat we hebben gedaan. Voor alle nieuwe mensen in onze waterketen is het dan ook een mooi naslagwerk om inzicht te krijgen wat we nu eigenlijk doen. U krijgt in het kort een overzicht wat de waterketen is, waarom we er zijn en hoe onze netwerkorganisatie is opgebouwd. Daarnaast is het jaarverslag gelardeerd met mooie voorbeelden uit ons gebied, ter inspiratie voor iedereen in onze waterketen.

Voor nu wens ik u veel leesplezier en bedank ik iedereen die hieraan heeft meegewerkt!

Herman Beerda

Voorzitter stuurgroep waterketen Groningen Noord-Drenthe

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord

Inleiding

1. Ik zie dat het weer stroomt
2. Waarom samenwerken
3. Netwerkorganisatie waterketen Groningen Noord-Drenthe
4. Nieuw type riool in Reitdiep
5. Klimaatadaptatie Kop van Drenthe
6. Leergang klimaatadaptatie
7. Meten en Monitoren
8. Monitoring en financiële gegevens
9. Personele kwetsbaarheid
10. Routekaart afvalwaterketen
11. Versterkingsoperatie Eemsdelta
12. Waterbesparing grootzakelijke klanten
13. Zuiveringskringen voorbereiden op de toekomst
14. Samenstelling waterketen Groningen Noord-Drenthe
15. Colofon

INLEIDING

Terugkijkend op 2022 zijn er de nodige veranderingen geweest. Zo waren er gemeenteraadsverkiezingen wat resulteerde in een gewijzigde stuurgroep. We moesten op zoek naar een nieuwe waterregisseur en zijn er nieuwe managers aangeschoven in de Regionale Managementgroep (RMG). We willen u graag met dit jaarverslag laten zien waarom we samenwerken in onze waterketen en wat we zoal doen.

We beginnen dit jaarverslag met een toelichting waarom we samenwerken, hoe we die samenwerking vorm geven in een netwerkorganisatie en de samenstelling van onze samenwerking. Belangrijk is dat we hier van elkaar leren en elkaar ondersteunen. We verspreiden dit jaarverslag samen met het financiële overzicht van 2022.

In dit jaarverslag willen we u ook kennis laten maken met onze uitvoeringsprojecten. Want tijdens de bovengeschetste situatie ging het werk gewoon door. Deze projecten laten zien wat we doen maar ook waar we van elkaar kunnen leren. Schroom dus niet om met de desbetreffende schrijvers contact op te nemen om te kijken naar een vertaalslag voor uw eigen organisatie.

In 2022 hebben we met elkaar afgesproken om de focus te leggen op de volgende twee doelen uit ons akkoord:

- Duurzaamheid versterken in beleid en projecten. Er moet een helder beeld zijn van de mogelijkheden van energiebesparing, energie opwekken, hergebruik drink- en industriewater, minimale inzet van chemicaliën, optimale afstemming van milieutechnisch functioneren van riolering in relatie tot afstelling van gemalen en zuiveringen.
- De personele kwetsbaarheid moet worden verminderd. Kwetsbaarheid moet een sterkere voorwaardelijke positie krijgen bij het vormgeven van samenwerking.

We zijn hiermee gestart en werken er verder aan in 2023.

Terugkijken is ook vooruitkijken, we zetten graag onze samenwerking voort in 2023 aan een nog mooiere waterketen.

Wij wensen u veel leesplezier,

Dries Jansma

Waterregisseur Groningen Noord-Drenthe

Ik zie dat het weer stroomt

In 2022 hebben we als Regionale Managementgroep (RMG) besloten meer aangehaakt te zijn bij de waterketen. Wij zijn daarom opdrachtnemer geworden voor twee projecten: Duurzaamheid en Personele Kwetsbaarheid. We zijn dan als RMG de ambtelijke opdrachtnemer van de bestuurlijke organisatie de Stuurgroep. De twee genoemde projecten zijn voor 2023 de belangrijkste en zijn gelinkt aan 'Water Centraal'. We pakken dit nu verder op.

Verbinden

In 2022 hebben we als RMG verbinding gemist. Die verbinding hebben we in 2022 weer opgepakt. Want ook de ambtenaren die niet zijn vertegenwoordigd in een cluster, benaderen we om een bijdrage te leveren aan de opgaven. Zo heb ik mezelf de opdracht gegeven om meer de boer op te gaan en alle gemeenten te bezoeken. Herman Beerda als bestuurder heeft of gaat dat nog doen bij bestuurders met een koffiemomentje. Bij de vak ambtenaren hebben de waterregisseur Dries Jansma en de voorzitter van het clustercoördinatenoverleg (CCO) Jan Egberts Eleveld dat gedaan. Goeie ontwikkelingen om de verbinding er weer in te krijgen. Door deze verbinding zie ik dat collega's weer meer betrokkenheid laten zien. Er ontstaat weer energie waardoor er stappen worden gezet in het afmaken van de opgaven zoals deze in het waterakkoord zijn beschreven. Het befaamde spreekwoord 'een ketting is zo sterk als de zwakste schakel' gaat hiervoor op. We moeten ons steeds afvragen waar we bij moeten stellen en waar risico's op de loer liggen.

Financiële verantwoording

Hetzelfde geldt voor het financiële verhaal, we moeten behoorlijk gaan sturen op een aantal zaken die nog niet zijn opgestart. Het is aan de RMG om de projecten goed vlot te trekken. Mede door corona hebben we geld over en bepaalde projecten zijn helaas vertraagd door allerlei te rechtvaardigen redenen. We hebben nu de jaarrekening 2022 opgesteld, in samenspraak met de VGG. Deze leggen we vervolgens ter goedkeuring aan de stuurgroep en de accountant. Dat moet in balans zijn met de projecten en wat je hebt gevraagd aan de organisaties.

We zijn weer op sterkte met de ambtelijke ondersteuning, communicatie, waterregisseur en voorzitterschap van het CCO. Ik zie dat er weer energie stroomt. Dank en vertrouwen aan ons allen.

Jan Drent

Voorzitter RMG

WAAROM SAMENWERKEN

Gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven werken in onze regio nog efficiënter in de waterketen. Door deze samenwerking blijven de maatschappelijke kosten voor het beheer en de verwerking van water onder controle. Zo beheren we samen het stedelijk water, het grondwater, de afvoer van water en het zuiveren van afvalwater. We hebben gezamenlijke ambities en we stemmen investeringen en projecten op elkaar af. Onze waterketen is zo opgezet dat we ook leren van elkaar.

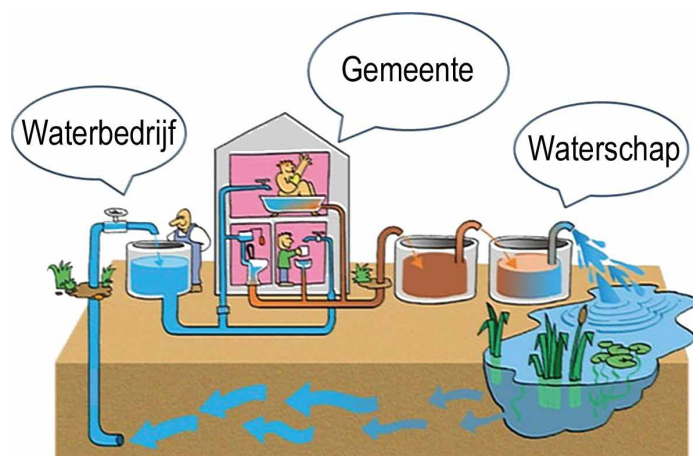
Infrastructuur waterketen

De waterketen kent drie onderdelen die als schakels met elkaar verbonden zijn:

1. Productie en distributie van drinkwater;
2. Inzameling en afvoer van afvalwater (riolering);
3. Zuivering van afvalwater op een rioolwaterzuiveringsinstallatie (rwzi).

De drinkwatervoorziening is in handen van de waterbedrijven. De riolering is een taak van de gemeenten. En de zuivering van afvalwater een taak van de waterschappen.

Binnen de waterketen zijn de drie onderdelen fysiek met elkaar verbonden. De manier waarop de infrastructuur van deze onderdelen is ingericht en functioneert is daarmee essentieel voor een goede samenwerking.

Op de toekomst voorbereid

We verlagen door de samenwerking kosten en doen samen onderzoek en onderhoud aan onze riolering. We zijn daarbij innovatief en zorgen zo voor een kwaliteitsverbetering. Ook klimaatadaptatie maakt nu, op het gebied van water, onderdeel uit van onze waterketen. Daarbij is een belangrijke rol weggelegd voor duurzaamheid. We besparen zo geld, tijd, we delen onze kennis en zijn ook nog eens op de toekomst voorbereid.

Gezamenlijke projecten

We werken aan gezamenlijke projecten en we monitoren deze projecten. Zo hebben we alle gegevens van de afvalwaterketen in beeld gebracht, hebben we de hele afvalwaterketen gedigitaliseerd, is er een digitale WaterKetenkaart ontwikkeld en hebben we een uniform rioolexploitatie model voor gemeenten gemaakt. We geven op deze manier een regionale invulling aan doelmatig waterbeheer.

Werkzaamheden

De werkzaamheden van onze drie partijen binnen de waterketen kennen veel overeenkomsten. Inzameling (winning), transport, zuivering en monitoring vragen een min of meer gelijksoortige kennis, expertise en inzet van technologie. De kerncompetenties van de organisaties en daarvoor benodigde middelen vertonen dan ook sterke overeenkomsten.

Gebied en klanten

Het werkgebied van partijen komt voor een groot deel met elkaar overeen en biedt daardoor geografisch veel samenhang. Daarnaast zijn er veel overeenkomsten qua klanten. Samenwerking tussen partijen biedt voor de klanten en de regio's waarin partijen werkzaam zijn een positieve impuls voor de kwaliteit van het waterbeheer, de dienstverlening en de kosten daarvan.

Netwerkorganisatie waterketen Groningen Noord-Drenthe

Alle gemeenten uit Groningen, drie gemeenten uit Noord-Drenthe, twee waterschappen uit Groningen en twee waterbedrijven uit Groningen en Drenthe werken samen in de netwerkorganisatie van onze waterketen. De riolering, waterzuivering en drinkwatervoorziening stemmen we beter op elkaar af en taken voeren we gezamenlijk uit. Er ligt een mooie opgave: samen bekijken wat er nog valt te verdienen!

Het waterakkoord 2020-2025 is leidend voor deze netwerkorganisatie. In 2022 is afgesproken sterk te focussen op duurzaamheid en kennis.

Vijf clusters

Om slim samen te werken is ons gebied verdeeld in vijf clusters. Elk cluster bestaat uit een aantal gemeenten die bij elkaar liggen. Ze zijn geconcentreerd rond een zuiveringskring. Dat is een afbakening van een zone, waarbinnen we al het afvalwater naar dezelfde rioolwaterzuivering (rwzi) afvoeren om daar te zuiveren. De grenzen van het gebied hoeven zich niet te beperken tot de gemeentegrenzen.

Alle medewerkers die werken in onze waterketen werken in een netwerkorganisatie, om zo samen de doelen uit het waterakkoord te realiseren. Dit zijn vaak projecten die grensoverschrijdend zijn voor een gemeente. Elk cluster heeft een vertegenwoordiging van het nabij gelegen waterschap en het waterbedrijf. De waterbedrijven zijn agendalid en schuiven op onderdelen aan. Deelnemende waterschappen zijn Hunze en Aa's en Noorderzijvest. Deelnemende waterbedrijven zijn Waterbedrijf Groningen en WMD (Drenthe).

Stuurgroep

Bestuurlijke vertegenwoordiging van de partners vormt de stuurgroep. In de stuurgroep zit één vertegenwoordiger van de waterschappen, één vertegenwoordiger van de waterbedrijven, drie vertegenwoordigers van de gemeenten uit de provincie Groningen en één vertegenwoordiger uit de gemeenten van Noord-Drenthe.

Regionale managementgroep

De regionale managementgroep is een vaste groep bestaande uit de vertegenwoordigende managers uit de clusters en de managers van waterschappen en waterbedrijven, aangevuld met een voorzitter en de waterregisseur.

Clustercoördinatoren en waterteams

Elk cluster bestaat uit een aantal gemeenten en zijn vertegenwoordigd door een clustercoördinator, dat is een waterprofessional van een van de partners. Zij zijn tevens voorzitter van een waterteam. De waterteams bestaan uit waterprofessionals van de deelnemende gemeenten van een cluster, de waterschappen en de waterbedrijven.

De waterregisseur

De waterregisseur tenslotte is de secretaris van de stuurgroep en wordt aangestuurd door de stuurgroep.

De Clusters

1. Cluster Groningen-West: Het Hogeland en Westerkwartier.
2. Cluster Eemsdelta: Delfzijl, Appingedam en Loppersum.
3. Cluster Groningen Oost: Oldambt, Westerwolde, Stadskanaal, Pekela, Veendam en Midden-Groningen.
4. Cluster Kop van Drenthe: Assen, Noordenveld, Aa en Hunze en Tynaarlo
5. Waterpas: Groningen, Haren en Ten Boer

**DOWNLOAD
OVERZICHT**

Nieuw type riool in Reitdiep

Reitdiep is de naam van een wijk in het uiterste noordwesten van de stad Groningen. Het ligt naast het gelijknamige gekanaliseerde riviertje Het Reitdiep. In een deel van deze wijk hebben we een ander type riool aangelegd voor ongeveer 200 nieuwbouwwoningen. Vanuit het oogpunt dat in afvalwater kostbare stoffen zitten die we terug kunnen winnen (circulariteit).

Wat hebben we daar gedaan?

We hebben in deze wijk met ongeveer 200 woningen de inzameling van zwart en grijs water gescheiden, zwart water wordt met een vacuümsysteem ingezameld, grijs water met een vrijvervalriool en hemelwater wordt bovengronds opgevangen en vertraagd afgevoerd naar het oppervlaktewater. Vacuümtoiletten zitten ook in vliegtuigen en op boten. Deze toiletten gebruiken heel weinig water waardoor zeer geconcentreerd afvalwater ontstaat. Zwart afvalwater is het afvalwater uit het toilet, in Reitdiep hebben bewoners ook de mogelijkheid om organisch keukenafval met voedselvermalers af te voeren via het vacuümsysteem. Het grijze afvalwater is al het overige water afkomstig van wasmachine, douche, wastafels en de keukenkraan. Het grijze water is relatief licht verontreinigd en dat maken we in deze wijk nu schoon met een helofyten- en een wilgenfilter. Deze filters hebben we tussen de wijk en de Friesestraatweg aangelegd. Het gezuiverde water blijft op die manier in de wijk en dat levert weer voordelen op bij extreme droogte. Grijs afvalwater is er immers het hele jaar rond, huishoudens gebruiken nu eenmaal water. Het grijze water is de grootste stroom afvalwater van huishoudens en dat grijze water hoeft nu niet meer te worden verpompt en schoongemaakt in de rwzi. Alleen het zwarte water gaat nog naar de rwzi waar het wordt vergist. Door het vergisten produceren we biogas.

Wat is een helofytenfilter?

Een helofytenfilter is een natuurlijk zuiveringssysteem voor afvalwater. Kort gezegd is dit een plantenfilter met lagen zand, grint en schelpen, waar het vervuilde afvalwater langzaam door naar beneden zakt. Op het filter groeien moerasplanten (helofyten). De wortels van deze planten nemen een groot deel van de zuivering voor hun rekening. Een wilgenfilter werkt volgens hetzelfde principe, maar dan met wilgen in plaats van helofyten.

Wat doen we met het zwarte water?

In het kader van circulariteit hebben we de volgende mogelijkheden met onze afvalstroom:

- Kunnen we vergisten waardoor biogas wordt gemaakt;
- Levert belangrijke nutriënten zoals fosfaat en stikstof.

In het zwarte water zitten de medicijnresten en microverontreinigingen, door het zwarte water geconcentreerd in te zamelen is de verwijdering hiervan minder ingewikkeld dan bij sterk verdund afvalwater. Samen met Wetsus in Leeuwarden gaan we bespreken wat we verder gaan doen met dat zwarte afvalwater, zoals belangrijke nutriënten eruit halen en hergebruiken. Dat gaan we verder in 2023 oppakken. Afvalwater zien we dus als leverancier van grondstoffen.

Wat is circulariteit?

Circulariteit wordt vaak verward met recyclen of duurzaamheid. Maar circulariteit gaat veel verder dan dat. In een circulaire economie bestaat er geen afval. Afval wordt gezien als grondstof voor nieuwe producten. Grondstoffen moeten zo lang mogelijk gebruikt worden tegen zo min mogelijke operationele kosten. Het begint al bij het ontwerp van een product. Tijdens het ontwerp wordt er al rekening gehouden met het hergebruik van onderdelen en grondstoffen. In een circulaire economie zorgen we dat grondstoffen, onderdelen en producten hun waarde houden.

Bewoners betrekken

De bewoners zijn in een vroeg stadium op de hoogte gebracht. Het gaat om zowel koop- als huurwoningen. Zo moest men een aangepast toilet aanschaffen en een voedselvermaler in de keuken plaatsen. Omdat we het regenwater bovengronds opvangen, moest men bij de aanleg van de tuin aanpassingen aanbrengen om dat regenwater te bergen. De bewoners moesten wennen aan de manier waarop we met (afval)water omgaan in de wijk, maar inmiddels is vrijwel iedereen enthousiast.

Op deze manier scheiden we afvalwater aan de bron. Voor het verwerken van water op deze wijze is minder energie nodig. We houden het water in de wijk en het is zo makkelijker om nutriënten maar ook medicijnresten uit het afvalwater te halen. Een mooie ontwikkeling!

Anne Helbig

Clustercoördinator Waterpas
Gemeente Groningen

Klimaatadaptatie Kop van Drenthe

Er is best wel het een en ander gebeurd in 2022. Naast de samenwerking in de waterketen is er ook nog een aparte groep die zich bezighoudt met klimaatadaptatie. Toevallig bestaat die club uit dezelfde organisaties als onze waterketen, dat is de Regionale Adaptatie Strategie (RAS). Zo gaan Assen en Groningen binnen de RAS kennis uitwisselen over klimaatadaptatie als standaard werkwijze in de organisaties. Er is hiervoor gekozen omdat wij de twee grootste gemeenten zijn en al flink wat stappen hierin hebben gemaakt. Wij hebben al veel ervaring opgedaan waar andere organisaties van kunnen profiteren. Binnen de RAS kun je trouwens subsidie voor projecten aanvragen. Deze kennisuitwisseling komt onze waterketen ook ten goede.

Zoetwaterproject

Assen doet ook mee in het zoetwaterproject in de Kop van Drenthe. Daar ontvangen we al subsidie voor, we kunnen niet twee keer eenzelfde subsidieaanvraag doen. Voor 2023 kijken we nog of we subsidie aan kunnen vragen bij de RAS. En dat gaat dan over projecten die buiten de boot vielen in het zoetwaterproject. Dat gaat dan met name voor projecten in bebouwd gebied.

Voorbeelden van het zoetwaterproject zijn regenwater vasthouden door infiltratie, bergingsvijvers aanleggen, kratten en wadi's realiseren. Ik ben best wel trots op dat gezamenlijke zoetwaterproject in de Kop van Drenthe. Het gaat dan om maatregelen omdat we op zandgronden zitten.

Kennis en ervaring delen

We willen graag onze kennis en ervaring delen met andere gemeenten en organisaties. Zo hebben we ervaring met afkoppelsubsidies, groene daken en regentonnen voor onze inwoners. Vooral de regentonnenactie was zeer geslaagd. We hebben veel campagne gevoerd en we trokken samen op met een woningbouwvereniging. Daardoor kregen ook huurhuizen de

kans om af te koppelen en een groen dak te realiseren. Vaak gaat het alleen om particuliere woningen. Grote winst dus. We hebben trouwens de regeling overgenomen van de gemeente Groningen. We hebben daar wel onze eigen saus overheen gegoten. Er zijn al een aantal gemeenten die geïnteresseerd zijn hoe wij dat hebben georganiseerd. Want er komt veel bij kijken, samenwerken met de woningbouwvereniging en tuincentra, verzilveren van vouchers

voor een regenton, financiën bepalen maar ook stevige communicatie naar onze inwoners. We evalueren nu deze actie, zo is waterschap Hunze en Aa's, die dit project mede financierde, benieuwd naar de uitkomst. Zo kunnen zij eventueel een beslissing nemen om ook andere gemeenten hierin financieel te ondersteunen.

Eric Lanooy

Clustercoördinator Kop van Drenthe
Gemeente Assen

Leergang klimaatadaptatie

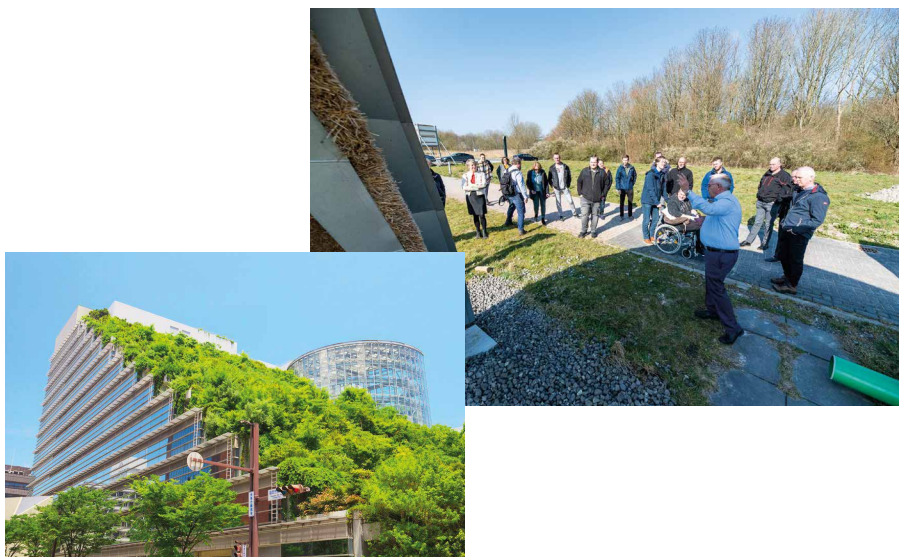
Vorig jaar werd de leergang klimaatadaptatie ons aangeboden door onze waterketen. Een zeer praktische opleiding voor een breed aantal medewerkers. Niet alleen voor riolteurs maar ook voor RO-collega's en de medewerkers van Gegevensbeheer (GGB).

Heel bruikbaar

De geluiden die ik hoorde tijdens deze leergang waren voornamelijk positief. Voor mezelf sprekend kwam alles mooi samen wat ik eigenlijk wel wist. Alle informatie kwam op die manier gecombineerd bij elkaar. Er was veel herkenning vanuit de zaal bij riolteurs, je hoorde vaak: "Oh ja, dat is ook zo!" Alles werd weer mooi op een rijtje voor ons gezet, heel bruikbaar allemaal.

Elkaar makkelijk vinden

Dat gold trouwens niet voor alle mensen die aanwezig waren. Voor de mensen die bij GGB werken was alles nieuw. Dat gold ook voor veel RO-collega's. De winst zat hem ook daarin: mooi om met riolteurs, mensen van GGB en RO-collega's aanwezig te zijn. Zo kunnen we elkaar makkelijker vinden en teruggrijpen op de aangeboden lesstof.

Praktische insteek

De lessen waren heel praktisch gericht, er werd lesgegeven vanuit de praktijk en zonder gelikte reclameverhalen. We hadden ook een buitendag op het Zernikecampus in de stad Groningen. Daar werden ons mooie klimaatvoorbeelden getoond. En we deden daar ook wat proeven, dat maakt het allemaal veel tastbaarder en krijgt het een plekje. Kortom een heel nuttige leergang, wat huiswerk betrof viel het reuze mee. Ik schat in dat de RO-collega's er meer tijd aan kwijt waren. Voor ons als riolteurs is het toch dagelijkse kost.

Inspiratie uit buitenland

Tijdens de leergang maakten we ook kennis met projecten uit het buitenland. Zoals flatgebouwen die langs alle wanden bekleed waren met planten, wij zijn daar helaas nog veel te nuchter voor. Het zijn gedurfde projecten die er ook nog eens mooi uitzien. Het kan dus wel, we hebben lef nodig om dat voor elkaar te krijgen. We werken nu toch te vaak in de waan van de dag.

Ik pleit ervoor om dit blijvend te doen, doordat we les kregen van praktijkmensen paste het in ons straatje. Dat spreekt ons aan!

Tijdens de training keken we naar klimaatverandering in de breedste context en zoomden we steeds verder in op concrete adaptatiemaatregelen. Om de nieuwe kennis direct toe te passen, stond het werken aan een gemeenschappelijke opgave centraal.

Joost Gierman

Clustercoördinator Groningen Oost
Gemeente Westerwolde

Meten en Monitoren

Met Meten en Monitoren (M&M) bekijken we het afvalwatersysteem als één geheel. Data uit de besturingsprogramma's (hoofdposten) van de individuele organisaties brengen we samen in een centrale database. De gegevens die we zo verzamelen geven specialisten de mogelijkheid om de hele keten, van toilet tot uiteindelijke lozing op het kanaal te analyseren en daarover te adviseren. M&M is een kwaliteitsverbetering in data over het afvalwatersysteem.

Het gebied dat water afvoert naar één rioolwaterzuiveringsinstallatie (rwzi) is een zuiveringskring. Zo'n kring gaat over gemeentegrenzen heen.

Inzicht bij calamiteiten

Afgelopen jaar ging veel tijd zitten in het beheer van alle gegevens, dat gaat dan helaas ten koste van het geven van adviezen. Door het beheer te optimaliseren hebben we vanaf 2023 meer tijd voor het geven van advies aan gemeenten. Door M&M hebben we een goed overzicht van alle objecten binnen een zuiveringskring, denk bij objecten vooral aan rioolgemalen. We krijgen zo inzicht waar riooloverstorten zijn of als er ergens te veel regen valt. We kunnen het met M&M lokaliseren en aanpakken. In 2022 is gestart met een pilot om massabalansen in te richten. Die massabalansen geven inzicht in het functioneren van het hele rioolsysteem. We kunnen dan snel ingrijpen op afwijkingen. Gegevens zijn nu gevalideerd, dus we kunnen die massabalansen gaan inrichten.

Meten en monitoren ontsluit de gegevens van circa 1500 objecten voor veertien gemeenten en twee waterschappen. Per dag worden er ongeveer 820.000 meetgegevens overgehaald. Het beheer van deze datastromen kostte veel tijd, momenteel zo'n 70% van onze tijd.

Door de workflow te optimaliseren en automatiseren kan veel tijd bespaard worden op beheer en kunnen we meer voldoen aan de richtlijnen zoals beschreven in het waterakkoord.

Kennis vergroten

Een belangrijk punt is dat we kennis vergroten; M&M fungeert als een soort kennisbank. Nieuwe medewerkers bij gemeenten kunnen makkelijk bij ons meekijken. Ze krijgen dan een goed inzicht in de historie van de taken en acties en wat er met adviezen is gedaan. Zo zien ze dat er een storing was bij gemaal X en wat eraan is gedaan. We werken met actieoverzichten waarin historie en taken zijn af te lezen. Hier wordt steeds meer gebruik van gemaakt, zo gaat kennis niet verloren.

We hebben nu wekelijks overleg met rieleurs van gemeenten en merken dat dat goed werkt. Daardoor gaat Meten en Monitoren meer leven en krijgen we meer adviesverzoeken.

Kennis vastleggen

Nu we elkaar weer meer opzoeken kunnen we op een goede manier samenwerken.

We kunnen dan:

- Informatie verschaffen over wat een rioleringsobject doet;
- Over de grenzen van de gemeenten samenwerken in een zuiveringskring;
- Advies geven en kennis opbouwen.

We willen die kennis de komende twee jaar vergroten en op een manier vastleggen zodat die goed beschikbaar is.

Duurzaamheid

Ook op het vlak van duurzaamheid speelt M&M een rol. Zo kunnen we:

- Riooloverstorten beperken;
- Energie besparen door goed pompbeleid;
- Efficiënter gemalen aansturen;
- Door optimaal beheer besparen op kosten.

Personeelswisseling

We hebben ook te maken gehad met een personeelswisseling, zo is André Hammenga niet meer in dienst. Gelukkig hebben we een goede vervanger gevonden in de persoon van Arjan Messelaar. Hij heeft drie maanden met André meegelopen. We hebben heel veel aan André gehad en zijn blij met een goede opvolger. We hebben op die manier onze kennis op peil kunnen houden. Arjan als rioleringsexpert gaat gegevens analyseren en zijn adviezen doorgegeven aan de gemeenten en waterschappen. In 2023 willen we onze zichtbaarheid binnen gemeenten en waterschappen vergroten en meer tijd maken voor advies. Dat kan omdat we het beheer gaan optimaliseren.

Kees van Nes

Projectleider Meten en Monitoren

Monitoring en financiële analyses

Behoefte aan verdieping

De afgelopen jaren hadden we als regio onze doelstellingen voor de 3K's: kosten verminderen, kwaliteit verhogen en kwetsbaarheid verminderen, gemonitord met de hulp van een landelijk aangereikte tool. Op hoofdlijnen gaf ons dat inzicht in het behalen van de gestelde doelen. Daarnaast deden we de verplichte landelijke rapportages. Inmiddels is de verplichting om te rapporteren aan de Tweede Kamer eraf, maar is er binnen onze waterketen wel behoefte aan een verdieping. Naast dat we als regio graag willen volgen waar we staan, willen we ook gebruik maken van de beschikbare informatie en hier onze voordelen mee doen in de praktijk. Dat begint bij het inzicht krijgen van alle partijen in onze regio.

WATERBUREAU
SCHEPERS

Daar is in 2021 aan gewerkt en pakten we in 2022 verder op. De verschillen en overeenkomsten brengen we dan mooi in beeld. Dit vertalen we vervolgens naar de praktijk: zoals welke beleidskeuzes zijn gemaakt, wat wordt toegerekend en hoe wordt gerekend? Maar het geeft ons ook inzicht in de verbreding van de opgave, zoals de klimaatmaatregelen. Door in elkaars keuken te kijken kunnen we gebruikmaken van elkaars kennis en slimme keuzes maken voor toekomst.

Diane Schepers
Waterbureau Schepers

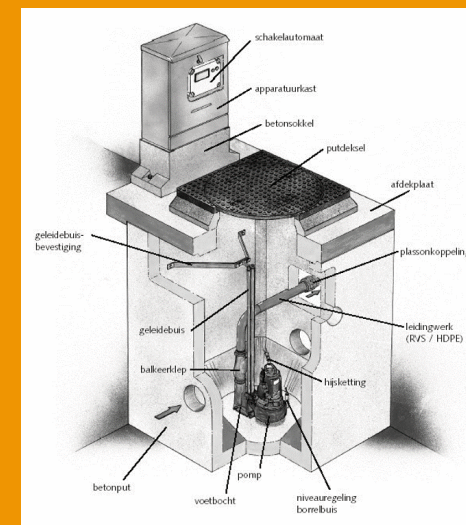
Personele kwetsbaarheid

Genoeg mensen voor de waterketen

In 2022 hebben we met elkaar afgesproken dat personele kwetsbaarheid en kennisontwikkeling een speerpunt vormt binnen onze samenwerking. Want hoe zorgen we voor genoeg mensen om de watertaken goed uit te blijven voeren? Anders gezegd, hoe lossen we onze personele kwetsbaarheid op? Door de vergrijzing, klimaatveranderingen, technische innovaties en kostenbesparingen neemt de druk op de medewerkers toe. We moeten hier slimmer mee omgaan. Medewerkers die inzetbaar zijn voor meerdere gemeenten zijn een voorbeeld voor een mooie ontwikkeling. Zo hebben we voor de gemeenten Tynaarlo en Noordenveld één medewerker die werkt aan de waterketen. Een mooi voorbeeld maar daarmee zijn we er nog lang niet.

Module D2000

We werken samen met RIONED aan een landelijke module met de naam D2000. Deze module geeft inzicht in hoeveel mensen er nodig zijn om alle taken binnen het veranderende werkveld uit te kunnen voeren. Daar was ik ook bij betrokken, ik participeer in de landelijke validatie van deze module van RIONED. In deze module is goed te duiden hoeveel en welke mensen we nodig hebben. Denk dan aan rioolbeheerders, data mensen, beleidsmedewerkers en ontwerpers. De uitkomst is ook aangepast aan de grootte van een gemeente. Je kan dan met elkaar bepalen waar te weinig mensen zijn. Stel, je hebt personeelstekort op gemaalbeheer in de stad Groningen en ook in Westerkwartier. Je kunt dan samen één persoon aannemen die voor beide gemeentes werkt. Met de vernieuwde module krijg je een beter overzicht welk type mens en functie je nodig hebt. Met de juiste competenties. Maar je bepaalt ook als gemeente of je veel taken zelf doet of de regie elders belegt.

Zelf mensen opleiden

Daarnaast schoven we met Gegevensbeheer ook aan bij de Kennistafels op de RIONED dag op 16 juni. In tien minuten vertelden wij hoe we zelf mensen hebben opgeleid voor Gegevensbeheer met zogenaamde zij-instromers. Dus hoe we kwetsbaarheid oplossen door zelf mensen op te opleiden. Leuk om te doen zo'n kennistafel, want je raakt op die manier met veel mensen in gesprek.

Leergang Klimaatadaptatie Hanzepro

Afgelopen jaar hebben we samen met de Hanzehogeschool de Leergang Klimaatadaptatie gegeven. Alle waterprofessionals kregen de gelegenheid deze leergang te volgen. Wegens groot succes hebben we meer bijeenkomsten gehad dan oorspronkelijk was bedoeld. In dit jaarverslag leest u hier meer over.

Dries Jansma
Waterregisseur

Routekaart afvalwaterketen

Om onze zuiveringskringen toekomstbestendig te maken, hebben we bij waterschap Noorderzijlvest een werkvorm ontwikkelt met als doel het maken van een integrale planning. Samen met waterbedrijf Groningen, de gemeenten in ons beheergebied en soms ook met waterschap Hunze en Aa's, maken we routekaarten voor de afvalwaterketen. Het proces bestaat uit drie fases. In 2022 zijn we vooral bezig geweest met fase één.

Trends met impact

In fase één brengen we externe trends en ontwikkelingen in beeld. We bespreken en bepalen samen wat de impact van die trends is voor onze zuiveringskringen. De wereld om de waterzuivering (rwzi) betrekken we dus in onze ontwikkelingen. Denk daarbij aan veranderingen in afvalwater als mensen meer plantaardig gaan eten, dat heeft gevolgen voor de afvalwatersamenstelling omdat er dan minder stikstof inzit. Ook klimaatveranderingen zoals droogte en extreme regenval hebben impact op het afvalwater. Daarnaast speelt ook het drinkwaterverbruik een belangrijke rol. Dat zegt namelijk iets over de hoeveelheid afvalwater die de zuivering te verwerken krijgt. Hoe meer water er in het riool komt, des te meer afvalwater we moeten zuiveren.

De hele ijsberg

We zijn begonnen met de zuiveringskring van de stad Groningen. Een van de belangrijkste ontwikkelingen daar is de uitbreiding van het aantal woningen. Alleen al in de wijk Meerstad komen er 6.000 woningen extra bij. Het afvalwater van al die nieuwe woningen komt boven op het afvalwater dat we nu al moeten zuiveren op de rwzi in Garmerwolde. Door deze trends in kaart te brengen kunnen we kijken wat dat voor de toekomst betekent. Op deze manier proberen we zo goed mogelijk zicht te krijgen op de hele spreekwoordelijke ijsberg, in plaats van alleen de zichtbare top.

Scenario's en strategieën

In fase twee brengen we met deze beschreven trends mogelijke scenario's en strategieën in beeld en gaan die uitwerken. We beschrijven dan welke situaties zich zouden kunnen voordoen. In 2023 willen we een plan van aanpak opstellen voor het hele traject. Daarmee ontwikkelen we dan een routekaart. Die routekaart beschrijft vervolgens hoe we ons streefbeeld willen realiseren. Deze routekaart houdt ook rekening met alternatieve opties om ons streefbeeld te bereiken. Handig als er iets in de omgeving verandert. Daarmee kunnen we dynamisch plannen. We gebruiken de routekaart als plan voor de uitvoering, waarbij we tegelijkertijd rekening houden met mogelijke veranderingen in de omgeving en we hebben al alternatieve opties beschikbaar. Elk jaar evalueren en monitoren we de ontwikkelingen en stellen die eventueel bij.

Complexe vraagstukken

Het is een nieuwe manier van samenwerken die gericht is op de toekomst vanuit omgevingsontwikkelingen. Er komen allemaal externe ontwikkelingen op ons pad waarbij het iedere keer de vraag is wat deze betekenen voor ons werk. Deze werkwijze helpt ons met het integraal plannen waarbij we tegelijkertijd wendbaar blijven. Het geeft ook aan hoe complex alles is, gelukkig houd ik van complexe vraagstukken om die vervolgens werkbaar te maken.

Dennis de Vogel

Programmastrateg waterschap Noorderzijlvest

Versterkingsoperatie Eemsdelta

Door de aardbevingen ligt er in Eemsdelta een enorme versterkingsopgave. Dat betekent de sloop van zo'n 4.000 woningen met daaraan gekoppeld een nieuwbouwopgave. Daarnaast ligt er een megaklus voor de vervanging van het riool, in nauwe samenhang met de sloop-nieuwbouw opgave. Bij de aanleg van een nieuw riool bekijken wij als gemeente hoe we kunnen afkoppelen en het afgekoppelde regenwater kunnen bergen.

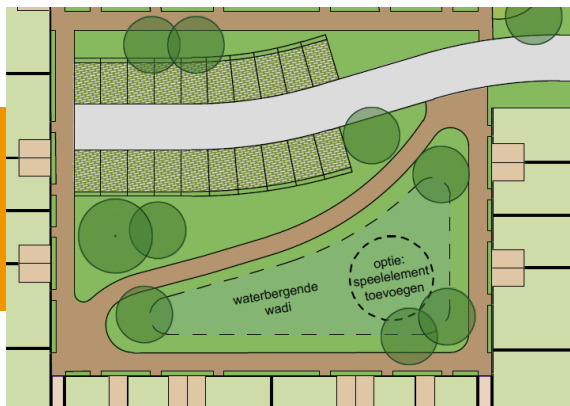
Integrale opgave

In dit artikel zoom ik in op de wijk Opwierde in Appingedam en op de Zuiderstraat in Middelstum. Zowel in Appingedam als in Middelstum zijn woningen door de aardbevingsschade aangemerkt voor sloop en nieuwbouw. Dit betekent dat de woningen worden gesloopt en er aardbevingsbestendige woningen worden teruggebouwd. In 2022 is voor beide locaties het ontwerptraject opgestart waarbij zowel het stedenbouwkundige aspect als de openbare ruimte, waarin water een belangrijk thema is, samen worden beschouwd.

Daarbij is in het ontwerp ook rekening gehouden met klimaatadaptieve maatregelen. Dat betekent dat we meer groen aanleggen; we gebruiken waar mogelijk waterdoorlatende tegels en we leggen wadi's aan. Door deze integrale benadering zijn straks niet alleen de woningen aardbevingsbestendig, maar is de gehele leefomgeving toekomstbestendig.

Moderne hofjes

De wijk Opwierde in Appingedam krijgt een andere stedenbouwkundige opzet; zo komen er moderne hofjes in plaats van traditionele rijtjeswoningen. Binnen de hofjes is er plek voor veel groen en grote wadi's, zoals u op het schetsontwerp (afbeelding 1) kan zien. Dit alles voor extra waterberging bij hevige regen. Bij langdurige droogte (hittestress) verschaft het aangelegde groen schaduw. Er komen daarom geen grote betonnen pleinen maar juist veel schaduwrijk groen.

Afbeelding 1: schetsontwerp Hofjeswoningen in Opwierde

Middelstum

In Middelstum lopen we tegen dezelfde problematiek aan: grootschalige nieuwbouw vanuit de aardbevingsproblematiek. Rioolvervanging en afkoppelen spelen daar wederom een grote rol. We zijn vooral bezig om regenwater af te voeren naar sloten via verhard oppervlak. Dat betekent dat we regenwater niet meer afvoeren naar de zuivering. Ook koppelen we de huizen af van het regenwater, zodat we alleen het vuile afvalwater hoeven te zuiveren. Vanuit duurzaamheid is dat een mooi alternatief en het is daarbij financieel ook interessant.

Voor de toekomstige bewoners maken we op deze manier van bouwen ook de waterbeleving zichtbaar en verhogen zo het waterbewustzijn.

Afbeelding 2: schetsontwerp Zuiderstraat te Middelstum

Inwoners betrekken

In het planvormingsproces worden de inwoners intensief betrokken, door klankbordgroepen en door inspraakavonden te organiseren. Ondanks het negatieve vertrekpunt (de aardbevingsproblematiek) biedt het zeker ook kansen om, in nauwe afstemming met de versterkingsopgave, een toekomstbestendige woonomgeving te realiseren voor de inwoners. Het is een unieke situatie in Nederland. Door water als belangrijk thema mee te nemen in de reconstructies van de openbare ruimte en oog te hebben voor de bouwkundige opgave (en vice versa) komen alle disciplines samen. Dat biedt ruimte voor koppelkansen en de uitdaging is om deze zo goed mogelijk te benutten.

Jos de Groot

Beleidsadviseur Openbare Ruimte - gemeente Eemsdelta
Clustercoördinator Eemsdelta

Waterbesparing grootzakelijke klanten

Er is in 2022 veel gebeurd op het gebied van drinkwater besparing bij onze grootzakelijke klanten. Omdat deze groep klanten ca. 20% van ons drinkwater afneemt is dit - naast onze consumenten - een groep klanten waarvan we het belangrijk vinden om ons hier op te richten, als het gaat om water besparen. Waterbedrijf Groningen (WBG) werkt daarbij nauw samen met haar dochteronderneming North Water. Vanuit de watertransitie ligt bij bestaande grootzakelijke klanten de focus op drinkwater besparen. Bij nieuwe bedrijven willen we voorkomen dat zij drinkwater gebruiken als zij geen water van drinkwaterkwaliteit nodig hebben voor hun processen. We willen voorkomen dat voor industriële processen drinkwater wordt gebruikt, daar hebben we andere oplossingen voor.

Water voor industrie van oppervlaktewater

Een voorbeeld van zo'n oplossing is dat we de industrie in de Eemshaven voorzien van oppervlaktewater. Een duurzame oplossing, zodat ze geen kostbaar drinkwater voor industriële doeleinden gebruiken. Denk daarbij aan koel- en proceswater. Met een speciale industriewaterleiding voeren we dat water aan vanuit het Eemskanaal. We zitten midden in de voorbereidingen om dit op termijn ook in de andere haven van onze provincie mogelijk te maken, zodat we ook de industrie van Delfzijl voorzien van oppervlaktewater. North Water heeft daarvoor aan het Eemskanaal in Garmerwolde een waterfabriek gebouwd. Voor deze locatie is gekozen omdat deze naast het terrein ligt van de rioolwaterzuiveringsinstallatie (rwzi) van waterschap Noorderzijvest. De komende jaren gaan het waterschap en North Water onderzoeken of ze gezuiverd rioolwater rechtstreeks kunnen gebruiken als industriewater. Zonder dat het waterschap dit eerst loost op het Eemskanaal.

Zien waar je water kan besparen, nu én in de toekomst

De vraag naar zoet water neemt toe maar de beschikbaarheid van kwalitatief drinkwater neemt af. Dat laatste komt door de klimaatveranderingen. Daarom hebben we de watertransitie opgesteld. Route drie gaat over waterbesparing bij bestaande grootzakelijke klanten. Zo hebben we een waterscan ontwikkeld die we inzetten bij deze klanten. We bekijken met deze scan hoeveel water erin komt, hoeveel water eruit gaat en wat daarmee gebeurt. Het is op die manier zowel een kwalitatieve (welke waterkwaliteit is nodig in welke stap van het proces) als een kwantitatieve scan (hoeveel water is nodig in elke stap). Dat levert soms verrassende uitkomsten op en je kan precies zien waar je als bedrijf water kan besparen. Door interne processen te optimaliseren kunnen bedrijven bijvoorbeeld de afvalstroom kleiner en schoner maken. Helaas vergt dat vaak wel een behoorlijke investering. Bedrijven geven dan ook aan dat ze dit vaak niet direct, maar eventueel wel bij een volgende verbouwing meenemen. We zetten op deze manier dus zeker waterbesparing in gang, maar soms vraagt dit wel een lange adem...

André van Toly

Afdelingsmanager Markt en Innovatie WBG

Zuiveringskringen voorbereiden op de toekomst

De gemeente Het Hogeland is een plattelandsgemeente met 45 dorpskernen en een groot aantal kleinere dorpen en buurschappen die gelegen zijn binnen vijf zuiveringskringen. We willen graag inzicht in hoeveel afvalwater er in de toekomst door onze inwoners en bedrijven wordt geloosd per zuiveringskring. Met als doel om onze plannen voor de zuiveringskringen toekomstbestendig te maken, zodat we hier goed en veilig kunnen blijven wonen en werken. Er is veel expertise nodig om goede keuzes te maken voor de toekomst.

Integraal werken

Daarom zijn we het integraal werken meer gaan bevorderen door per zuiveringskring te bekijken hoe we alle gegevens bij elkaar krijgen. In eerste instantie gaat het voornamelijk om beheerdata. Als we die gegevens en data op orde hebben kunnen we toekomstbestendige plannen maken. Door rekening te houden met allerlei ontwikkelingen weet je dan hoeveel afvalwater er in de toekomst naar een rioolwaterzuiveringsinstallatie (rwzi) gaat vanuit de dorpen die daarop zijn aangesloten. Je krijgt zo een goed inzicht per zuiveringskring. Om die data en gegevens boven tafel te krijgen zijn we niet alleen met andere organisaties maar ook binnen onze eigen organisatie meer aan het samenwerken. Vakspecialisten van diverse beleidsterreinen brengen alle informatie bij elkaar. Met al die verzamelde informatie kunnen we keuzes maken per zuiveringskring. Denk daarbij aan wonen en werken, maar ook aan de opgaven vanuit klimaatadaptatie, duurzaamheid, energie en circulariteit.

Integraal werken betekent dat mensen uit verschillende hoeken, met een verschillende manier van kijken naar de werkelijkheid, samen op zoek gaan naar passende oplossingen.

Regenwater hergebruiken

We betrekken het waterbedrijf hier ook graag in om onze inwoners te bewegen minder water te gebruiken. Gaat het waterverbruik omlaag, dan hoeven we ook minder afvalwater te transporteren naar de rwzi's. Aan ons is de taak om de inwoners bewust te maken van de klimaatverandering en hoe wij daar samen op moeten anticiperen. Bij onze inwoners moet het landen dat er grote opgaven liggen en we willen ze dan ook alternatieven aanreiken zoals regenwater hergebruiken voor bijvoorbeeld de wasmachine en de wc. Dat kan o.a. door eisen te stellen aan hoe wij bouwen. Bijvoorbeeld door hemelwater langer vast te houden op eigen terrein of hergebruik daarvan. Dit kunnen wij regelen in bestemmingsplannen en bouwverordeningen maar ook door subsidieregelingen aan te bieden. Met subsidieregelingen maak je het laagdrempelig om groene daken en een regenton of waterberging in de tuin aan te leggen. Maar ook door het geven van eenvoudige tips kan het waterverbruik omlaag zoals korter douchen.

Hoe gaan we dat organiseren

Kortom: wat is er nodig om de leefomgeving waarin wij wonen en werken voor te bereiden op de toekomst en klimaatbestendig in te richten? Wat vraagt dat van de gemeente, het waterschap en het waterbedrijf en hoe gaan wij dat samen organiseren? En welke andere organisaties hebben we nog nodig om dat te realiseren? Binnen ons cluster Groningen West hebben we het afgelopen jaar daarvoor nagedacht en gaan wij in 2023 samen aan de slag binnen het project routekaart zuiveringskringen.

Peter Sijbolts

Gemeente Het Hogeland
Clustercoördinator Groningen West
samen met Mario Brinkman van Westerkwartier

Samenstelling waterketen Groningen Noord-Drenthe 2023

In Groningen en Noord-Drenthe werken veertien gemeenten, twee waterschappen en twee waterbedrijven samen in de **waterketen**.

Stuurgroep

Herman Beerda (voorzitter)
Riksta Zwart (plv. voorzitter)
Henk van der Goot (financiën)

Mirjam Wijnja

Robert Meijer

Inge Eshuis
Pier Prins

Be Schollema

Vivienne van Frankot

Regionale managementgroep

Jan Drent (voorzitter)
Vacature (plv. voorzitter)
Tjitske Brand
René Mensen
Gerwin Zantingh
Marco de Rijken
Martin Timmer
Koos Bogaerts
Arjan Tonnis
Gerrit Vloedgraven
Mark Bloeming
Doreen Edeler

Waterschap Noorderzijlvest
Waterbedrijf Groningen
Cluster Groningen Oost
(gemeente Westerwolde)
Cluster Waterpas
(gemeente Groningen)
Cluster Kop van Drenthe
(gemeente Noordenveld)
Waterschap Hunze en Aa's
Cluster Eemsdelta
(gemeente Eemsdelta)
Cluster Groningen West
(gemeente Westerkwartier)
WMD (waterbedrijf Drenthe)

Gemeente Noordenveld
Waterbedrijf Groningen
Cluster Kop van Drenthe
Waterschap Noorderzijlvest
Waterbedrijf WMD
Waterschap Hunze en Aa's
Cluster Groningen Oost
Cluster Waterpas
Cluster Eemsdelta
Gemeente Hogeland
Gemeente Westerkwartier

Cluster Coördinatoren

Dries Jansma
Jan Egberts Eleveld (voorzitter)
Jos de Groot
Vacature
Karin Tromp
Joost Gierman
Peter Sijbolts en Mario Brinkman
Dennis de Vogel
Mieke Riezebos

Waterregisseur
Waterschap Hunze en Aa's
Cluster Eemsdelta
Cluster Waterpas
Cluster Kop van Drenthe
Cluster Groningen Oost
Cluster Groningen West
Waterschap Noorderzijlvest
Communicatie

Waterketen Groningen Noord-Drenthe

Dries Jansma
Waterregisseur
Duinkerkenstraat 31
Groningen
Tel.: 06 52 47 44 21
www.waterketengroningendrenthe.nl

Samenwerken aan ons water in Groningen en Drenthe

Colofon

Dit document is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de waterketen Groningen Noord-Drenthe.

Opzet en redactie Dries Jansma (waterregisseur)
en Mieke Riezebos (communicatie)

Coördinatie Mieke Riezebos

Vormgeving Jack Naaijer (vormgever)

Verspreiding: bestuurders, directies en betrokken ambtenaren van gemeenten, waterschappen en waterbedrijven in het gebied van onze waterketen.

